



Likelydende brev til:

Finans Norge  
Finansieringsselskapenes Forening  
Forbrukerombudet  
Forbrukerrådet  
Konkurransetilsynet

VÅR REFERANSE

17/2802

DERES REFERANSE

DATO

28.03.2017

## Utkast til retningslinjer for finansforetaks behandling av forbrukslån - konsultasjon

### 1. Innledning

Finanstilsynet har utarbeidet utkast til retningslinjer om finansforetaks behandling av søknader om usikret kreditt til forbrukere (forbrukslån), herunder søknader om kredittkort med rammekreditt. Utkastet sendes til finansforetakenes foreninger og forbrukermyndighetene for eventuelle merknader. Finanstilsynet ber om eventuelle merknader til retningslinjene innen torsdag 19. april 2017.

Retningslinjene setter krav til foretakenes dokumentasjon av kredittvurdering, og krav til kundenes betjeningsevne, avdragsbetaling og maksimal kreditt i forhold til inntekt. Videre presiseres blant annet krav til å sjekke opplysninger mot likningsdata og andre kilder, samt finansforetakenes ansvar for egne agenter og forbudet mot at agentene har underagenter.

### 2. Bakgrunn

Norske husholdninger har høy gjeld i forhold til inntekt, og gjeldsveksten er høyere enn inntektsveksten. Forbrukslån utgjør fortsatt en liten andel av husholdningenes gjeld, om lag 3 prosent ved utgangen av 2016, men veksten er svært høy. I 2016 var veksten i husholdningenes samlede gjeld 6,5 prosent, mot 15 prosent for forbrukslån. Markedsføringen er aktiv og rentenivået er gjennomgående høyt.

Flere offentlige etater arbeider med tiltak for å regulere forbrukslån. Justisdepartementet foreslår nå ny regulering av markedsføring av forbrukslån. Barne- og likestillingsdepartementet har hatt på høring et utkast til lov om registrering av enkeltpersoners gjeld (gjeldsregisterloven). Et gjeldsregister skal gi oversikt over all usikret gjeld som er opptatt i finansforetak, herunder

ubenyttet kredittamme. Finanstilsynets forslag til forskrift om fakturering av kredittkortgjeld har vært på høring og er til behandling i Finansdepartementet.

Retningslinjer for forbrukslånspraksis kan begrunnes med flere hensyn. Retningslinjene skal forankre krav til grundig prøving av låntakerens gjeldsbetjeningsevne og sårbarhet. På stedlige tilsyn har Finanstilsynet erfart at mange foretak har svake rutiner på dette området. Blant annet mangler mange foretak rutiner for å sjekke kundenes betjeningsevne. Retningslinjene vil være utgangspunkt for Finanstilsynets forventninger til foretakene, som vil bli fulgt opp i tilsynsvirksomheten.

Den høye rentemarginen på forbrukslån gjør at banker og finansieringsforetak kan tåle relativt høye tap på slike lån og likevel oppnå god lønnsomhet. Manglende betjeningsevne kan imidlertid påføre mange låntakere betydelige personlige belastninger. Å redusere faren for at folk tar opp lån som de senere ikke er i stand til å betjene, er et viktig formål med retningslinjene.

Selv om lønnsomheten i forbrukslånsvirksomheten i flere år har vært svært god, er det likevel fare for at bankene undervurderer tapsrisikoen. Når det kommer til mange nye låntakere og eksisterende låntakere stadig får utvidet eller refinansiert sine forbrukslån, er det en fare for at manglende betjeningsevne ikke kommer til syne før etter lengre tid. Etter hvert som flere ikke får utvidet eller refinansiert sine lån, kan tapene øke betydelig. Det gjelder særlig dersom vi skulle få et økonomisk tilbakeslag og økt arbeidsledighet. Soliditetshensyn er derfor et viktig formål for retningslinjene.

Husholdningenes gjeld domineres av boliglån, og forbrukslånene utgjør som nevnt ikke mer enn 3 prosent av sektorens samlede gjeld. I motsetning til boliglånsreguleringen, kan derfor regulering av forbrukslån i begrenset grad begrunnes med hensynet til finansiell stabilitet. Det er likevel ikke uten betydning. Husholdningenes renteutgifter på forbrukslån utgjør en vesentlig høyere andel av deres samlede renteutgifter enn av deres samlede gjeld, og økonomisk sårbarhet hos låntakerne kan innebære et konsolideringsbehov og tilhørende redusert etterspørsel etter varer og tjenester. I tillegg kan omdømmerisikoen knyttet til denne utlånsvirksomheten bidra til å svekke tilliten til det enkelte foretak og til finansnæringen.

Vurdering av kreditt risiko er en kjerneoppgave for finansforetak, som har et selvstendig ansvar for å vurdere kundenes gjeldsbetjeningsevne. Foretakenes utlånspraksis bør prinsipielt ikke reguleres med mindre det kan begrunnes med en utvikling i lånemarkedet som er i konflikt med viktige samfunnmessige hensyn. Etter Finanstilsynets vurdering gir utviklingen i markedet for forbrukslån som beskrevet ovenfor, nå tilstrekkelig grunn til å innføre retningslinjer for finansforetakenes behandling av forbrukslån. Retningslinjene bør imidlertid revurderes, eventuelt avvikles, i lys av markedsutviklingen. Det vises for øvrig til omtalen av tilsynsmessig oppfølging nedenfor.

Det kan også opplyses at Finans Norge i høringsuttalelsen 9. januar 2017 til forslag til forskrift om fakturering av kredittkortgjeld mv., har etterlyst strengere krav til kredittvurderingen ved søknader om forbrukslån, herunder at det bør fastsettes krav til betjeningsevne, krav til avdragsbetaling og grense for gjeldsgrad.

### 3. Regelverk

Etter finansforetaksloven § 13-5 fjerde ledd skal finansforetak utøve sin virksomhet i samsvar med redelighet og god forretningsskikk. Etter lovens § 16-1 fjerde ledd skal finansforetak innrette sin virksomhet på en slik måte at det er liten risiko for interessekonflikter mellom foretaket og dets kunder eller mellom foretakets kunder, eller for kundebehandling i strid med kravene til god forretningsskikk. Finansforetak skal ha betryggende ordninger og rutiner for å identifisere og i tilfelle motvirke slike risikoforhold innenfor de ulike områder av virksomheten.

Videre følger det av finansavtaleloven § 46b at kredittgiver før kredittavtale inngås, skal vurdere forbrukerens kredittverdighet på grunnlag av fyllestgjørende opplysninger innhentet hos forbrukeren og om nødvendig fra relevant database.

Banker mv. skal etablere et rammeverk for robust og ansvarlig produktutvikling og distribusjon som skal benyttes ved bl.a. utforming av nye finansprodukter, herunder forbrukslån. Kravet følger av de europeiske retningslinjene om styring og kontroll med produkter (Guidelines on product oversight and governance arrangements for retail banking products), som ble fastsatt av EBA (den europeiske banktilsynsmyndigheten) i 2016. Anbefalingen omfatter krav til interne kontrollfunksjoner, identifisering av målgruppe for produkter, produkttesting, informasjonskrav, kontroll med produktets funksjoner, forebyggende tiltak og distribusjonskanaler. Anbefalingen er nærmere omtalt på Finanstilsynets nettsted: <http://www.finanstilsynet.no/no/Bank-og-finans/Banker/Regelverk/EBA-anbefalinger/EBA-Guidelines-on-product-oversight-and-governance-arrangements-for-retail-banking-products-POG/>

Den europeiske anbefalingen om godtgjørelse til salgsmedarbeidere (Guidelines on remuneration requirements of sales staff) ble fastsatt av EBA i 2016. Retningslinjene gir overordnede regler om godtgjørelse av salgsmedarbeidere med formål å ivareta forbrukerbeskyttelse, og kommer til anvendelse ved salg av ulike finansprodukter, herunder forbrukslån. De forutsetter at finansforetak har interne rutiner og insentivordninger som bidrar til forsvarlig kundebehandling og dermed redusert omdømmerisiko. Anbefalingen er nærmere omtalt på Finanstilsynets nettsted: <http://www.finanstilsynet.no/no/Bank-og-finans/Banker/Regelverk/EBA-anbefalinger/Guidelines-on-remuneration-of-sales-staff/>

Regelverket som er nevnt over, er sentral regulering som finansforetakene skal etterleve ved innvilgelse og markedsføring av forbrukslån, men er ikke ment å gi en uttømmende oversikt over de lovkrav som gjelder.

Finanstilsynet vil understreke at finansforetak har ansvaret for at agenter som har avtale med foretaket etterlever de krav som foretaket selv er underlagt etter lov og forskrift, jf. Finanstilsynets rundskriv 16/2009. Ansvaret gjelder alle sider av agentens opptreden på vegne av foretaket, herunder markedsføringen av forbrukslån og muntlig og skriftlig informasjon til kundene. Finansforetaket må sikre etterlevelse gjennom opplæring og etterfølgende oppfølging av de agenter foretaket har avtale med. Finansagenter kan ikke ha underagenter.

#### 4. Nærmere om forslaget til retningslinjer

Forslaget til retningslinjer tar utgangspunkt i finansforetakslovens regler om god forretningsskikk og finanstilsynslovens krav om å ivareta forbrukernes interesser, jf. punkt 3 og 5. Forslaget setter krav til foretakenes kredittvurdering og behandlingen av lånesøknadene, herunder til kundens betjeningsevne. Kunden skal tåle en renteøkning, inntekts- og gjeldsforhold forventes sjekket mot likningsdata, og gjeldsopplysninger og betalingsanmerkninger skal sjekkes mot relevante registre. Ved negativ kredittvurdering skal søknaden avslås. Låneavtalen skal inneholde krav til amortisering og lengste løpetid. Forbrukslån skal ikke føre til at samlet gjeld utgjør mer enn fem ganger inntekten. Søknaden skal vurderes med utgangspunkt i kundens totale gjeldssituasjon.

Kredittkort har stor utbredelse og mange har behov kredittkort for å utføre betalinger. Det gjelder også personer med svært lav eller ingen inntekt, som for eksempel studenter. Kredittkort krever at kortholderen innvilges en viss kredittramme. For noen kan dette innebære at selv en lav kredittramme ikke vil ligge innenfor den foreslåtte grensen for maksimal gjeldsgrad. Finanstilsynet har vurdert om retningslinjene bør inneholde andre krav for behandlingen av søknader om kredittkort med lav kredittramme, men har lagt vekt på å unngå for stor detaljutforming i retningslinjer av denne typen.

I det følgende kommenteres utkastet til retningslinjer nærmere.

##### *1. Virkeområde*

Punktet angir hvilke foretak og hvilke typer lån retningslinjene gjelder for.

Retningslinjene omfatter alle foretak som kan drive finansieringsvirksomhet i Norge, herunder filialer av utenlandske finansforetak i Norge. Retningslinjene er adferdsregler (general good) som etter EØS-reglene vil omfatte virksomheten i Norge, både for norske finansforetak og utenlandske filialer.

Retningslinjene omfatter alle former for usikret kreditt til forbrukere. Det omfatter også kreditter knyttet til kredittkort. Retningslinjene gjelder også for usikret kreditt som ytes i tilknytning til salg av varer og tjenester, men der selger opptrer som agent for långiver som er finansforetak.

##### *2. Dokumentasjon av kredittvurdering*

Forsvarlig kredittpraksis forutsetter at beslutningsgrunnlaget er tilstrekkelig opplyst og dokumentert. Retningslinjen svarer til boliglånsforskriftens og de tidligere boliglånsretningslinjenes krav. Inntekts- og gjeldsforhold forventes å være sjekket mot likningsdata. Videre forventes at gjeldsopplysninger og betalingsanmerkninger sjekkes mot relevante registre. Det vises i denne sammenheng også til Barne- og likestillingsdepartementet høringsbrev datert 25. oktober 2016 om utkastet til lov om registrering av enkeltpersoners gjeld (gjeldsregisterloven).

Dokumentasjonskravet innebærer at all kredittvurdering skal inkludere konkrete opplysninger om den aktuelle lånekunden.

##### *3. Betjeningsevne*

Retningslinjen svarer til boliglånforskriftens og de tidligere boliglånsretningslinjenes krav om vurdering av betjeningsevne også i en situasjon med høyere rente. Vurderingen skal gjøres på bakgrunn av kundens totale økonomiske situasjon. Utgangspunktet for kravet om vurdering av betjeningsevne er finansforetakenes plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet i finansavtalelovens § 46b. Betjeningsevnen skal vurderes på nytt ved økning av lånebeløpet. Retningslinjen har som formål å avklare om kunden har evne til å betjene lånet, og ikke kun hvilken risiko kunden representerer for långiver.

#### 4. Gjeldsgrad

Retningslinjen svarer til boliglånforskriftens krav om maksimal gjeldsgrad, som et supplement til kravet til betjeningsevne. Gjeldsgraden utgjør forholdet mellom *samlet gjeld* og brutto årsinntekt. Samlet gjeld omfatter all gjeld lånekunden har. Retningslinjene gjentar kravet om at finansforetak ikke skal innvilge lån, herunder usikret kreditt, som innebærer at lånekundens samlede gjeld utgjør mer enn fem ganger brutto årsinntekt.

#### 5. Avdrag

Krav om avdragsbetaling og lengste løpetid skal sikre trygghet for både banken og låntakeren. Forbrukslån bør ha en vesentlig kortere løpetid enn lån opptatt med sikkerhet. Av hensyn til låntakers økonomi, er det viktig at forbrukslån har en midlertidig karakter og derfor nedbetales. Rammekreditt som over tid er fullt opptrukket, skal finansforetaket konvertere til nedbetalingslån.

Finansforetakenes sjekk mot gjeldsregister etter punkt 2, bør ta sikte på å avklare at gjeldsoptaket ikke er rullering av kreditt som ikke nedbetales i samsvar med retningslinjene.

#### 6. Rapportering

Intern rapportering skal sikre at foretaket selv følger opp etterlevelse av retningslinjene og rapporteringen vil være et grunnlag for Finanstilsynets oppfølging av finansforetakene, både på stedlige tilsyn og ved at Finanstilsynet innhenter de interne rapportene.

### 5. Tilsynsmessig oppfølging

Finanstilsynsloven § 3 fastsetter at tilsynet skal se til at foretakene en har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt med hjemmel i lov samt med den hensikt som ligger til grunn for foretakenes opprettelse, dens formål og vedtekter. Foretakene under tilsyn skal i sin virksomhet ivareta forbrukernes interesser og rettigheter.

Retningslinjene vil gjelde både for norske banker og andre finansforetak, samt norske filialer av utenlandske finansforetak. De vil være en del av læren om allmenne hensyn ("general good") ved at de tar sikte på å beskytte forbrukernes og allmennhetens interesser.

Finansforetaket skal tilpasse sine interne rutiner og retningslinjer til kravene i disse retningslinjene og skal etablere intern rapportering til styret i norske foretak og til filialledelsen for filialer om foretakets etterlevelse av disse retningslinjene.

Finanstilsynet vil følge opp retningslinjene gjennom rapportering og tilsyn i norske foretak og de utenlandske filialene. Brudd på retningslinjene vil kunne følges opp gjennom tilsynsmessige tiltak. Etterlevelsen av retningslinjene vil også være en del av grunnlaget for risikovurderingen og kapitalkrav under pilar 2.

Finanstilsynet vil foreslå overfor Finansdepartementet å forskriftsfeste reglene i retningslinjene dersom retningslinjene ikke får gjennomslag i foretakenes utlånspraksis.

## **6. Økonomiske og administrative konsekvenser**

Retningslinjene skal bidra til en forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån. Det vil redusere faren for at lånekunder påtar seg gjeldsforpliktelser som de senere ikke er i stand til å betjene, og bidra til solide finansforetak. Retningslinjene kan også bidra til finansiell stabilitet og tillit til finansnæringen.

Retningslinjene bygger på eksisterende lovkrav for finansforetakene. De vil imidlertid medføre økte krav til kredittvurderingsprosessene og dermed økte kostnader til innføring av nye rutiner og til gjennomføring av søknadsprosessen. Intern rapportering av etterlevelse av retningslinjene vil også kreve ressurser i finansforetakene.

Finanstilsynet vil innarbeide kravene som følger av retningslinjer i de ordinære tilsynsprosessene, og retningslinjene antas ikke å medføre vesentlig økt ressursbruk i Finanstilsynet.

## **7. Utkast til retningslinjer**

### ***1. Virkeområde***

Retningslinjene gjelder for finansforetak og filialer av utenlandske kredittinstitusjoner i Norge.

Retningslinjene omfatter innvilgelse og forhøyelse av usikret kreditt til forbrukere (forbrukslån), herunder kreditt knyttet til kredittkort. Kreditt omfatter også avtaler om rett til utsatt betaling.

### ***2. Dokumentasjon av kredittvurdering***

Finansforetaket skal dokumentere at innvilgelse og forhøyelse av forbrukslån er basert på en forsvarlig kredittvurdering på grunnlag av utfyllende informasjon om lånekundens inntekter, utgifter og gjelds- og formuesforhold. Inntekts- og gjeldsforhold skal sjekkes mot likningsdata. Gjeldsopplysninger og betalingsanmerkninger skal sjekkes mot relevante registre.

### **3. Betjeningsevne**

Finansforetaket skal beregne kundens evne til å betjene lånet basert på kundens inntekt og alle relevante utgifter, herunder renter, avdrag på lån og normale utgifter til livsopphold. I vurderingen av kundens betjeningsevne skal finansforetaket legge inn en renteøkning på minst 5 prosentpoeng fra det aktuelle rentenivået på kundens samlede gjeld. For rammekreditter skal full utnyttelse av rammen ligge til grunn for vurderingen.

Dersom lånekunden ikke har tilstrekkelige midler til å dekke normale utgifter til livsopphold etter en slik renteøkning, skal lånet ikke innvilges.

### **4. Gjeldsgrad**

Finansforetak skal ikke innvilge forbrukslån som innebærer at lånekundens samlede gjeld utgjør mer enn fem ganger brutto årsinntekt.

### **5. Avdrag**

Forbrukslån skal inneholde krav om avdragsbetaling og lengste løpetid. Finansforetaket skal normalt ikke innvilge lån med løpetid over fem år.

Rammekreditt som over tid er fullt opptrukket, skal finansforetaket konvertere til nedbetalingslån.

### **6. Rapportering**

Finansforetaket skal hvert kvartal rapportere til foretakets styre, eller filialleder for utenlandske foretaks filialer, om foretakets etterlevelse av disse retningslinjene, herunder gi en oversikt over eventuelle avvik fra kravene til betjeningsevne, maksimal gjeldsgrad og avdragsbetaling.

---

For Finanstilsynet

Morten Baltzersen  
Finanstilsynsdirektør

Anders N. Kvam  
Tilsynsrådgiver

*Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.*